

נספח

הרב חיים דוד הלוי בחינוך הקדם-יסודי

כתיבה: **רחל סלייטר ותמר זקס**

ייעוץ דידקטי: **אסתר חטב, מפקחת ארצית על החינוך הקדם-יסודי בחמ"ד**

עריכה: **רחל סלייטר, כותבת תכניות לגיל הרך**

עריכה לשונית של הסיפור והכרטיסיות: **נעמה ביטון**

איורים: **אבי כץ**

גרפיקה: **golandesign**

תודה למכללת חמדת הדרום,

לפרופסור אבי לוי ולכל היועצים והשותפים להפקת הסיפור וחומרי למידה נלווים

הרב חיים דוד הלוי בחינוך הקדם-יסודי

2. לימוד מהליכות חיו של הרב

א. באמצעות כרטיסיות-סיפור (8)

סיפורים אלו מבליטים את מידותיו של הרב חיים דוד הלוי כילד, כאב וכמרבץ תורה ברבים. הסיפורים מנוקדים, צבעוניים ומאירים. הילד יכול לזהות את הסיפור על פי האיור וגוויי הדף. בחוברת מיוחדת שאותה תקבל כל גננת תוצענה כמה הצעות לשילוב כרטיסיות הסיפור בלימוד על דמותו של הרב. לדוגמה: הקראה, דיון, המחזה, לימוד משותף של הורים וילדים.

ב. באמצעות אמרות ממסכת אבות

באמצעות אמרות מתאימות ממסכת אבות נתמקד במידות הרב שאותן אפשר ללמד ולהפנים בגיל הרך - הצניעות והענווה, כבוד הבריות והדבקות באמת.

3. עשה לך רב

בשנת תשע"ג התוודעו הילדים למושג "שאלת רב", בסיפור "בשיירה אל הרב צבי יהודה". בשנה הזאת נעמיק את העיסוק ב"שאלת רב" בעקבות הספר "עשה לך רב" של הרב חיים דוד הלוי. הדבר יבוא לידי ביטוי בגן באמצעות שאלות שישאלו הילדים את רב הגן, רב השכונה או רב אחר המוכר להם. הילדים יכולים לאייר את שאלותיהם. אפשר גם לאגד את השאלות והתשובות למעין ספר "עשה לך רב".

דמויות המופת שנבחרו בשנים האחרונות הפכו להיות עמוד התווך בגן הילדים. ההזדהות של הילדים והצוות החינוכי עם המנהיגים הרוחניים הנה מרגשת ומרוממת. אנו חשים את הצימאון לדמויות כאלה, שבזכותן מפציע אור; אור הגורם לילדים רכים רצון להידבק במידותיהם. אור של רצון לדעת, ללמוד, לשמור ולקיים.

הנחשון בחבורה של "דמויות המופת" היה הרב עוזיאל, שבחינוכו החביב השקיף על ילדי הגן בספר "גן עוזיאל".

בשנת תשע"ג הלכו כל ילדי הגנים "בשיירה אל הרב צבי יהודה", שסחף את כולם אחריו ואלי.

השנה ייכנס לגן באצילות קומה הרב חיים דוד הלוי. סביב הספר "השולחן הערוך של הרב חיים דוד הלוי" יסבו כל הילדים בגני החמ"ד, יכירו את דמותו ויטעמו מספר ההלכות שכתב.

בחוברת זו מופיעות פעילויות המותאמות לילדי הקדם-יסודי:

1. סיפור: "השולחן הערוך של הרב חיים דוד הלוי"

הסיפור יחולק לילדי הגנים וילדי כיתות א'-ב'. בסוף הסיפור תהינה הצעות לקריאה בצוותא.

4. הכרת הלכות מקיצור שולחן ערוך בצורה חווייתית והנחלתן

באמצעות:

א. סיפורי-הלכה

הגגנת תספר את סיפור ההלכה לפני התפילה מדי יום. בתוך כל סיפור הלכה טמון קונפליקט הקשור להלכה שלמד באותו יום. בסוף הסיפור תקצה הגגנת זמן לדיון, שבו יביעו הילדים את דעותיהם. הגגנת תסכם את הדיון בקריאת ההלכה ובהסבר מתוך "קיצור שולחן ערוך". כדי להפוך את ההלכה לחווייתית, הגגנת יכולה להציג את הסיפור עם שתי בובות תיאטרון קבועות או באמצעות המחזה של הילדים. בפניה המוקדשת לרב תניח הגגנת את סיפור ההלכה של אותו יום. הילדים יוכלו להציג עם הבובות או להמחזיז את הסיפור. מומלץ להוסיף לסיפור ייצוג חזותי, או במילים אחרות "טקסט גרפי" (על פי פרופ' חווה תובל). טקסט גרפי יכול להיות צילום של הסיטואציה בגן, ציור נרטיבי או סמליל שהילדים יציירו. הטקסט הגרפי יעזור לילד לזכור את הסיפור.

הצעות להמשך:

- לאגוד את כל סיפורי-ההלכה וליצור "קיצור שולחן ערוך" של הגן.
- לתלות את התמונות במקום המתאים להלכה הנלמדת. לדוגמה, כשלומודים על נטילת ידיים - לתלות ליד הכיור סדרת תמונות שצולמו בגן ובהן רואים את הילדים פועלים על פי רצף ההלכות בנושא, כפי שהם למדו בגן.
- לשלב את סיפורי ההלכה בהקשרים שונים בגן, כמו בקבלת שבת, במסיבות, בחגיגת יום הולדת בגן.
- בהמשך יצגו שלוש דוגמאות של סיפורי-הלכה בעלי טקסט גרפי שונה: צילום, ציור נרטיבי, סמליל וכן סיפורי הלכה במגוון נושאים.

ב. תיבת "אוצר ההלכות"

בין בתי הילדים תועבר תיבת "אוצר ההלכות", שמטרתה היא לימוד הלכה עם ההורים בבית.

לשם כך יהיו בתיבה: הספר "קיצור שולחן ערוך - מקור חיים", מחברת שבה הילד יצייר או ידביק תמונה שמתאימה להלכה שאותה בחר הילד ללמוד מהספר עם הוריו. אפשר לצרף לתיבה פריטים נוספים הרלוונטיים ללימוד על הרב ופועלו, כמו תמונה של הרב, סימנייה, סיפורי הלכה שנלמדו בגן, משחקים ועוד רעיונות המתאימים לאוכלוסיית הגן ולגיל ילדי הגן.

במשך השבוע תיחד הגגנת שעה קבועה שבה יספרו הילדים על ההלכה שלמדו עם ההורים.

5. ערבי במ"ה

- א. להורים - בעקבות השולחן הערוך של הרב חיים דוד הלוי
- ב. להורים וילדים - "הלכה לכל המשפחה" - לימוד משותף של סיפורי-הלכה באמצעות בובות אצבע

הצעה ראשונה: סיפור הלכה בצירוף תמונה שצולמה בגן.

הצעה שנייה: סיפור הלכה בצירוף סמליל מוכן או מצויר

סיפור הלכה: מי אוכל קודם?

בגן של דורית יש לתורנים משימה מיוחדת. בכל בוקר, לפני הארוחה, הם צריכים לתת אוכל לארנבות שבפינת החי. באחד הימים יצאו הגננות והילדים לחורשה הקרובה כדי לאסוף עלים ואצטרובלים למרכז המדע.

כשהם חזרו לגן, מיהרו הילדים ליטול את הידיים כדי לאכול את הארוחה.

"אנחנו תורנים היום. בואי נלך להאכיל את הארנבות", אמר עידו לרעות.

"אני כל כך רעבה", היא ענתה. "אני רוצה לאכול עכשיו. הארנבות יכולות לחכות לנו. נאכיל אותן כשאנו נסיים לאכול".

האם כדאי לתת לארנבות לחכות עד שהילדים יסיימו לאכול את ארוחתם?

לאחר דיון קצר שבו יביעו הילדים את דעותיהם, תקריא הגננת את ההלכה ותסביר אותה: "אסור לאדם שיאכל קודם שייתן מאכל לבהמתו, שנאמר: 'ונתתי עשב בשדך לבהמתך' ואח"כ 'ואכלת ושבעת'". (פרק ל, סעיף א)

ברכה על מיץ

מיכאל ונעמה עזרו לאבא ואימא למיין את הפרות והירקות שהם הביאו מהשוק. יהונתן הוציא את התפוחים והניח אותם בכיור לשטיפה, ונעמה סידרה את התפוזים והקלמנטינות בקערה הגדולה.

לאחר שסיימו למיין ולסדר את הפרות, סחט אבא לכולם מיץ תפוזים מתוק. "מה מברכים על מיץ תפוזים?" שאלה נעמה.

"אינך יודעת שתפוזים גדלים על העץ?" שאל מיכאל.

"אם תפוזים גדלים על העץ, צריך לברך עליהם בורא פרי העץ", ענתה נעמה.

"אז גם על המיץ שלהם יש לברך את אותה הברכה", אמר מיכאל.

מה נברך על מיץ תפוזים?

לאחר דיון קצר שבו יביעו הילדים את דעותיהם, תקריא הגננת את ההלכה ותסביר אותה: "הסוחט פרות והוציא מהם מיץ, מברך עליהם בתחילה שהכול, ובסוף בורא נפשות רבות". (פרק מד, סעיף א)

"אין מברכים על אוכל ולא על משקה, עד שיביאוהו לפניו"

על השולחן שבפינת בובה חיכתה עוגת יום ההולדת של יהונתן. עוגת שוקולד מצופה בקרם לבן וסוכריות צבעוניות.

יעל הגנת פרסה את העוגה. יהונתן הניח את הפרוסות על מפיות וסידר אותן על המגש כדי לחלק אותן לכל החברים.

"יעל", אמרה שירה, "אני כבר לא יכולה לחכות. אני רוצה לאכול מהעוגה עכשיו. אולי נברך בינתיים, וכשהונתן יסיים לסדר את הפרוסות על המגש, נוכל לאכול מיד?"

האם שירה יכולה לברך על העוגה לפני שהיא מקבלת אותה?

לאחר דיון קצר שבו יביעו הילדים את דעותיהם, תקריא הגננת את ההלכה ותסביר אותה: "אין מברכים על אוכל ולא על משקה עד שיביאוהו לפניו, ויאחז ביד ימינו בשעת הברכה". (פרק מו, סעיף ד)

דיני קדימה בברכות

"איזה יופי, הגעתן בדיוק בזמן", אמרה סבתא לנעמה ואורית שהגיעו לביתה. "הרגע סיימתי לשטוף ולסדר את הפרות. התכבדנה בבקשה".

"תודה סבתא! יש כאן כל כך הרבה פרות, קשה לי לבחור את הפרי שאותו אוכל ראשון", אמרה אורית.

"אני מאוד אוהבת לאכול תפוחים", אמרה נעמה. "לכן הפרי הראשון שאבחר יהיה התפוח האדום".

"ואני בוחרת את ה...ענבים", אמרה אורית לאחר היסוס קל.

"למה דווקא את הענבים?" שאלה נעמה.

"כי למדנו בגן שהענבים הם מפרות שבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל". "סבתא, באיזה פרי תבחרי לאכול ראשון", שאלו אורית ונעמה, "בפרי שאת הכי אוהבת או בפרי שהוא משבעת המינים?"

"שאלה מעניינת שאלתן, בנות. בואו נבדוק מה כותב על כך הרב חיים דוד הלוי בקיצור שולחן ערוך", ענתה להן סבתא.

ניגשה סבתא אל הספרייה שבחדר האורחים, פתחה את "קיצור שולחן ערוך - מקור חיים", והקריאה לנעמה ואורית בקול: "היו לפניו כמה מיני פרות ויש ביניהם

ממין שבעה - מקדים מין שבעה. דרך משל, אם יש לפניו תפוחים וענבים - יברך על הענבים ויפטור את התפוחים [...] היו לפניו פרות שאין בהם ממין שבעה מינים - מקדים לברך על החביב".

(פרק מה, סעיפים א-ב)

ברכות

ליד השולחן העגול במטבח ערכה אורית חידון לנגה ושי הקטנים. היא שאלה אותם מה מברכים על המאכלים השונים.

"על חלה, לחם, פיתות ולחמניות מברכים..." היא חיכתה לתשובה.

"זו חידה קלה", ענו שניהם במקלה, "המוציא לחם מן הארץ".

"על עוגות ועוגיות?"

"קלי קלות", ענו שניהם בזריזות, "על עוגיות ועוגות מברכים בורא מיני מזונות".

"ו... על תפוזים, קלמנטינות ואשכוליות?" שאלה אורית.

"הם גדלים על העץ, לכן מברכים עליהם בורא פרי העץ", ענו נגה ושי מיד.

"ומה... מה מברכים על גזר ומלפפון?" הוסיפה אורית לחוד.

"זה ברור. על גזר ומלפפון, וגם על פלפל וצנון, מברכים בורא פרי האדמה, כי הם גדלים באדמה".

"ומה מברכים על..." התחילה לשאול אורית. "רגע, לפני שנמשיך בחידון, אני רוצה לשותות", אמרה נגה. "רעיון מצוין", אמרה אורית. "בואו נלך למטבח לשתות, ובינתיים תגידו לי מה מברכים על מים, חלב וגלידה?"

"על חלב וגבינות מברכים בורא פרי המקרר, כי מוצאים אותם מהמקרר", ענה שי הקטן בשמחה. "ועל כוס מים..." המשיך שי לחשוב בקול, "מברכים... בורא פרי השמים. כי המים שאנחנו שותים מגיעים מהגשם שיורד מהשמים".

"לא", צחקת אורית, "מה פתאום".

"אז איך נדע מה מברכים?" שאלה נגה.

"כשאנחנו לא יודעים, אפשר לגשת ולבדוק מה כתב על כך הרב חיים דוד הלוי בקיצור שולחן ערוך", אמרה אורית. היא ניגשה אל הספרייה, הוציאה את הספר והקריאה להם את ההלכה בקול:

"על כל דבר שאדם אוכל או שותה, אף שאינו צומח לא מן העץ ולא מן האדמה חייב להודות לבורא ולברכו [...] על דבר שאין גידולו מן הארץ כגון [...] דגים, ביצים, חלב, גבינה [...] בשר ופטריות מברך שהכול נהיה בדברו". (פרק מב, סעיפים א-ב)

ברכת שהחיינו

שי ומיכאל שמחים ללכת בכל בוקר אל הגן. הבוקר, לאחר לילה גשום וסוער, הייתה שמחתם גדולה אף יותר. הם ידעו שאימא תרשה להם להתרוצץ בין הטיפות עם המעילים החדשים שקנתה להם אתמול. מיד לאחר שהתעוררו הזדרזו שניהם - התלבשו, אכלו וצחצחו שיניים. רגע לפני שיצאו, לבשו את המעילים החדשים. מיכאל עמד ובירך בקול: "ברוך אתה [...] שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה".

"על מה ולמה אתה מברך שהחיינו?", שאל שי.

"על המעיל החדש", השיב מיכאל.

"אבל ברכת שהחיינו מברכים רק על מאכלים. מה, אתה כל כך רעב שאתה רוצה לאכול את המעיל?" צחק שי.

"מה פתאום", ענה מיכאל. "ברכת שהחיינו מברכים על כל מיני דברים חדשים".

האם מיכאל צודק?

לאחר דיון קצר שבו יביעו הילדים את דעותיהם, תקריא הגננת את ההלכה ותסביר אותה: "ברכת שהחיינו מברכים על מועדים וימים טובים (ערב ראש השנה, יום כיפור, פסח, שבועות וסוכות) ועל פרי המתחדש מזמן לזמן. קניין שרוכש אדם ושמו בו..." (פרק מח, סעיף א)

בעקבות לימוד הסעיף אפשר לתת לילדים להעתיק את הברכה על דף מיוחד ולקשט אותו, או לאייר ברכת שהחיינו מודפסת.

איסור גדל

ליהונתן ישנו אוסף גדול של בובות בעלי חיים. יש לו באוסף שני פילים גדולים, משפחה של ג'ירפות, משפחה של נמרים, אריה אחד, לביאה אחת, שלושה גמלים, נחש ארוך ואפילו חמישה עכבישים שחורים. באחד הימים, כשהתארח אצל גלעד, ראה שבאוסף שלו ישנם תנינים רבים.

"לגלעד", חשב יהונתן, "יש כל כך הרבה תנינים. אם אקח לי תנין אחד מהאוסף שלו, הוא לא ישים לב".

?

האם מותר ליהונתן לקחת תנין מגלעד?

לאחר דיון קצר שבו יביעו הילדים את דעותיהם, תקריא הגננת את ההלכה ותסביר אותה: **"כל הגוזל את חברו עובר בלא תעשה, שנאמר לא תגזול [...]" ואסור לגזול כל שהוא.** (פרק קטז, סעיפים א-ב)

ביקור חולים

"ילדים, עמוס לא הגיע לגן היום. האם מישהו יודע מה שלומו?" שאלה אילנה הגננת את הילדים במפגש הבוקר.

"אני יודעת", ענתה נגה, "אתמול אחר הצהריים שיחקנו יחד בגינת המשחקים. עמוס נפל מהמגלשה וירד לו דם מהיד. הרופאה במרפאה אמרה שהוא צריך להישאר היום בבית".

"זה לא נעים. איך נוכל לשמח את עמוס ולעזור לו להבריא?" שאלה אילנה את הילדים. "אנחנו לא רופאים ולא חובשים, ולכן אנחנו לא יכולים לעזור לו", השיב דניאל. "אתה צודק", אמרה אילנה, "אנחנו אמנם לא רופאים וגם לא חובשים, אך בכל זאת ישנן דרכים שבהן אנחנו יכולים להקל עליו ולגרום לו להרגיש טוב יותר".

?

לאילו דרכים התכוונה אילנה הגננת? כיצד יכולים דניאל, נגה וכל ילדי הגן לעזור לעמוס להרגיש טוב יותר?

לאחר דיון קצר שבו יביעו הילדים את דעותיהם, תקריא הגננת את ההלכה ותסביר אותה: **"מצווה לבקר חולים [...]" ואפילו גדול ילך לבקר קטן.** (פרק קמז, סעיף א)

בהמשך מומלץ לספר את מדרש האגדה על רבי עקיבא מקיים מצוות ביקור חולים, מתוך "כה עשו חכמינו" ב', עמ' 167. עיבוד חדש של המדרש מופיע בספר "סיפורים מימים עברו", עמ' 28.

כדאי לציין כי גם שיחת טלפון לחבר/ה חולה היא בבחינת ביקור חולים.

זו יכולה להיות גם הזדמנות ללמד את המדרש הבא:

"אמר אביי אפילו גדול מבקר אצל קטן [...] אמר רבי אחא בר חנינא: כל המבקר חולה - נוטל אחד מששים בצערו" (בבלי נדרים לט ע"ב). אפשר לצייר על דף גדול 6 מעגלים קטנים. כל ילד שקיים את מצוות ביקור חולים, יוזמן לצבוע אחד מהם.

הכנות לתפילה: א. ניקיון של מקום התפילה

"אילנה, אולי היום לא ננקה את הגן לקראת התפילה", ביקשה נגה מאילנה הגננת. "מה קרה? את לא מרגישה טוב?", התפלאה אורית. "בכל פעם שאת תורנית, את מטאטאת את הגן בזריזות".

"על השביל של הגן יש הרבה בוץ", השיבה נגה. "גם אם ננקה את הגן עכשיו, הוא יתלכלך שוב מהנעליים של הילדים שיגיעו מאוחר. חבל לנקות את הגן פעמיים". "אבל אי אפשר להתפלל כשהגן מלוכלך כל כך", אמרה לה שירה. "ואני חושב שנגה צודקת", אמר דניאל, "הגן שלנו לא חייב להיות נקי כמו בית כנסת".

?

לאחר דיון קצר שבו יביעו הילדים את דעותיהם, תקריא הגננת את ההלכה ותסביר אותה: "כללו של דבר, יקפיד מאוד על ניקיון המקום שיהיה בתכלית ההידור". (פרק ה, סעיף א)

אבדות ומציאות

ביום שישי, לאחר קבלת שבת, הלכה אורית הביתה לצדו של אבא. ליד תחנת האוטובוס הבחינה אורית במשאית משחק שנפלה מתחת לספסל בתחנה.

"זו המשאית החדשה של גלעד", אמרה אורית לאבא, "הוא קיבל אותה במתנה והביא אותה היום לגן כדי להראות אותה לכולם".

"אם כך הוא בוודאי מחפש אחריה עכשיו", אמר אבא. "מה נעשה?" שאלה אורית את אבא.

?

מה צריכה אורית לעשות?

לאחר דיון קצר שבו יביעו הילדים את דעותיהם, תקריא הגננת את ההלכה ותסביר אותה: "לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאת לא תוכל להתעלם" השבת אבידה [...] מצוות עשה, שנאמר 'השב תשיבם'". (פרק קסג, סעיף א')

הכנות לתפילה: ב. ניקיון של מקום התפילה

סוף סוף הגיע תורו של דניאל להיות החזן. בבוקר, מיד כשהגיע אל הגן, הוא מיהר לסדר את הכיסאות למפגש תפילה. הוא פרש את הטלית על עמוד החזן, הניח לצדה את הסידור וחיכה לילדים.

כשהילדים התיישבו, רצה דניאל להתחיל בתפילה, אבל הרבה ילדים התלוננו שיש בגן ריח לא נעים. נגה ושירה החלו להשתעל ויהונתן סתם את אפו.

אילנה הגננת ניגשה אל החלון ופתחה אותו כדי לאוורר את הגן, אך הריח נותר באוויר.

"מה נעשה?" שאלה רחלי.

דניאל הסתכל מתחת לכיסאות, שירה ונגה הריחו כל דבר בפינת הבובות, אורית ומיכל חיפשו את מקור הריח במטבח. דניאל, שרצה כבר להיות חזן, התרגז. "התפילה יותר חשובה מחוש הריח שלכם", הוא אמר, "אחרי התפילה נחפש מאיפה מגיע הריח הזה".

האם אפשר להתפלל במקום שיש בו ריח לא נעים?

לאחר דיון קצר שבו יביעו הילדים את דעותיהם, תקריא הגננת את ההלכה ותסביר אותה: "טרם יברך ברכות השחר יבדוק המקום היטב שיהיה נקי מכל דבר שראוי להתרחק ממנו וכן מכל דבר המעלה סרחון". (פרק ו, סעיף א)

הכנות לתפילה: ג. סביבה שקטה

"שי, אתה מוכן להנמיך בבקשה את הרדיו, אני רוצה להתפלל", ביקש מיכאל מאחיו. "כדאי גם לך להקשיב. ברדיו יש עכשיו שירים כל כך יפים שישמחו אותך בזמן התפילה", ענה שי והגביר את הקול במכשיר הרדיו.

"אלו באמת שירים שמחים, אקשיב להם ברגע שאסיים להתפלל".

"למה אחרי התפילה ולא עכשיו, בזמן שאתה מתפלל?" התפלא שי.

"אי אפשר להאזין לשירים בזמן שמתפללים", ניסה מיכאל להסביר.

"למה לא? השירים גורמים למצב רוח טוב. גם בגן אנחנו מאזינים לקלטת בזמן שאנחנו מציירים ויוצרים. גם כשאמא נוהגת היא אוהבת להאזין לרדיו".

מי צודק? שי או מיכאל?

לאחר דיון קצר שבו יביעו הילדים את דעותיהם, תקריא הגננת את ההלכה ותסביר אותה: "יתאמץ לכל יגיע קול זמרה בשעת התפילה וברכות". (פרק ו, סעיף ב)

נטילת ידיים

לאחר תפילת הבוקר שיחקו הילדים בכל פינות הגן. היו ילדים שפנו לשולחנות היצירה ונהנו לצייר ולהדביק.

לקראת ארוחת הבוקר ביקשה רינה הגננת מכולם להזדרז וליטול ידיים. יהונתן ודניאל המשיכו לשחק ליד המחשב.

"אנחנו לא צריכים למהר כמו כל הילדים", אמר דניאל ליהונתן. "אנחנו שיחקנו היום במחשב. לא הדבקנו וגם לא צבענו בצבעי הגואש. הידיים שלנו נשארו נקיות, אנחנו לא צריכים ליטול ידיים לפני האוכל. כשכל הילדים יגמרו ליטול ידיים, ניקח את תיק האוכל שלנו ונשב לשולחן".

האם דניאל ויהונתן צריכים ליטול ידיים לפני שהם אוכלים את הלחם, אפילו שידיהם נקיות?

לאחר דיון קצר שבו יביעו הילדים את דעותיהם, תקריא הגננת את ההלכה ותסביר אותה: "כל האוכל פת שמברכים עליו המוציא צריך נטילת ידיים תחילה [...] ואף על פי שאין ידיו מלוכלכות". (פרק כז, סעיף ד)

ברכת המוציא

ביום רביעי ישבו הילדים לאכול את ארוחת הבוקר בשעה מאוחרת. דוד התיישב ליד מיכאל. הוא הוציא את הכריך שהכין לו אבא, כריך עם חביתה וגבינה לבנה, בדיוק כמו שהוא אוהב. הכריך היה טעים ודוד היה רעב. הוא נגס בכריך, ולפתע נזכר ששכח לברך ברכת המוציא. הוא הסתכל על מיכאל. מיכאל הבין מיד מה קרה לדוד.

"אם שכחת לברך לפני האוכל, מותר לך לברך עכשיו", אמר מיכאל.

האם מיכאל צודק? האם דוד יכול לברך ברכת המוציא אחרי שהתחיל לאכול?

לאחר דיון קצר שבו יביעו הילדים את דעותיהם, תקריא הגננת את ההלכה ותסביר אותה: "שכח ואכל ולא בירך המוציא, אם נזכר בתוך הסעודה - מברך על מה שעתידי לאכול, ואם לא נזכר עד שגמר סעודתו אינו מברך. אם נסתפק אם בירך המוציא אם לאו - אינו חוזר לברך". (פרק כט, סעיף ג)

ערב במ"ה ראשון:

בעקבות השולחן הערוך של הרב חיים דוד הלוי

מסרות הסדנה

הענקת כלים ליצירת שיח פתוח ומוזמין סביב שולחן השבת.

הצעות להפוך את שולחן השבת למרום ומשמעותי יותר.

מהלך הסדנה

הכנה מראש

1. עריכת שולחן נאה עם מטעמים
2. השמעת פיוטים וזמירות שבת בעת כניסת ההורים לגן
3. תליית בריסטולים, שעליהם כתובים בכתב גדול השירים שלהלן או שירים אחרים: "זיכרונות בית אבא"/ אבי קורן, "הבית שם אחרי הים"/ עמוס אטינגר, "שיר עם נקי"/ מתי כספי, זמירות שבת, שירי שבת.
4. הכנת שולחן שעליו מפוזרים פריטים המזכירים את שבת כגון: שמלת שבת של ילדה, שמפו, ספר לימוד לשבת, ברכון, הדסים ועוד.
5. הכנת מאגר תמונות שיכולות לעודד שיח, כגון: שולחן שבת ערוך, משפחה מחייכת, ילד כועס, אימא מחבבת, מאכלים שונים, תמונה המדגישה ריח של מאכלים, בית נקי, בית מלוכלך וכדו'.

פתיחה

הגננת תשתף את ההורים בתכנית להנחלת מורשת המנהיגות הרבנית לתלמידי החמ"ד. אפשר להזכיר להם מה נעשה בגן בשנה הקודמת, לאורו של הרב צבי יהודה, ומהי תוכנית הלימוד השנה בעקבות דמותו וספריו של הרב חיים דוד הלוי (כדאי להציג בפני

ההורים את "קיצור שולחן ערוך - מקור חיים", שאותו כתב הרב).

כפתיח לסדנה תפתח הגננת בהקראת היום הראשון והשני מתוך הסיפור "השולחן הערוך של הרב חיים דוד הלוי".

מטלת במ"ה

- א. ההורים יתבקשו להסתובב בחדר ולבחור אביזר, תמונה או משפט מתוך השירים המוצגים, המזכיר להם את שולחן השבת בבית הוריהם או את שולחן השבת בביתם. כל החושים יכולים להשתתף במטלה זו - צליל, תחושה, ריח, טעם או תמונה.
- ב. כל אחד מספר ליושב לצדו את הסיבה לבחירת המשפט, האביזר או הסיפור הממחיש זאת. חשוב שבסיפורים יהיו צבעים, ריחות, דמויות.
- ג. כדאי שהגננת תבחר בשלושה סיפורים מתאימים שההורים ישמיעו בפני כולם.
- ד. בעקבות סיפורי ההורים תשקף הגננת את שולחן השבת כמקום לחיזוק הקשר המשפחתי, כמקום להעמקת הערכים שלנו וכמקום להנחלת מסורת (כגון זמירות השבת - השיר שעובר מדור לדור) וכמקום ללימוד ולהעשרה.

במ"ה ממחשבה למעשה

הגננת תבקש מההורים לשתף את כולם ברעיונות וב"טיפים" שיעזרו לשפר את שולחן השבת ולהפוך אותו למשמעותי יותר, כך שהוא יהיה השיא של השבוע - מבחינה חינוכית, רוחנית ומשפחתית.

סיכום במ"ה

הגננת תסכם את כל הרעיונות שהועלו ותוסיף רעיונות נוספים כגון:

- לפתוח את הארוחה בסבב משובים טובים על כל בני המשפחה.
- לשיר ביחד זמירות ושירי שבת אחרים.
- את הילדים שיושבים יפה, משתתפים, מספרים ושרים אפשר לתגמל בממתק קטן.
- לבקש מהילד שיספר סיפור תורה, שיאמר את שם הפרשה והחומש כפי שלמד בגן.
- לבקש מהילדים להתחפש ולהמחזיז דמויות מסיפור תורה.

הצעה א': הגננת יכולה להזמין את הילדים לדקלם או לשיר את השיר שלהלן:

שולחן ערוך / גלית שמר

ילדה:

שולחן ערוך - זה סימן לארוחה,
שולחן ערוך עם כל בני המשפחה.
ומה יש בסעודה?
חלה, דג ופשטידה,
גיל דובדבן עם עוגת קצפת -
כל הדברים שאני אוהבת.

הילדים:

איילת, איילת,
את קצת מבלבלת.
זה בכלל לא שולחן ערוך לארוחה.
"קיצור שולחן ערוך" זה ספר הלכה.
לשולחן הערוך מתיקות יתרה,
כי יש בו הלכות שנלמדות מהתורה.
הרב חיים דוד הלוי
הלכות לכל יום ויום מביא.
ולמה יש טעם של דבש למילים?
כי התורה שלנו היא תורת חיים.
למילים בספר יש טעם של דבש,
כי התורה שלנו היא חיים ממש.

- לערוך חידון חווייתי על פרשת השבוע. לדוגמה: לשים אביזרים קטנים בתוך סלסלה, להוציא אותם ולשאל במה הם שייכים לפרשה. לאחר כמה פעמים אפשר לבקש מהילד שהוא יארגן את החידון.
- לספר סיפור, לדוגמה: סיפורי התנ"ך, סיפורי צדיקים וכו'.

הצעה נוספת: לשאול את ילדי הגן: מה אתם אוהבים בשולחן השבת שלכם? מה עוד הייתם רוצים שיהיה בשולחן השבת שלכם? כמובן כדאי להסביר לילדים שהכוונה היא לא רק למאכלי השבת.

אם התשובות מגוונות ומעניינות כדאי להקריא להורים בערב במ"ה - בתחילתו או בסופו.

ערב במ"ה שני: לומדים הלכה עם המשפחה

הפעילות

לומדים הלכה עם המשפחה - לימוד משותף והמחזות הלכה מ"קיצור שולחן ערוך - מקור חיים".

התארגנות מוקדמת לפעילות

שולחנות וכיסאות מסודרים בשלושה מוקדים. בכל מוקד הגננת תניח סוג אחר של דפי לימוד. כל דף לימוד יכיל סיפור הלכה בנושא אחר + דמויות המתאימות להמחזה. כמו כן תניח הגננת בכל מוקד: צבעים, מספריים, דבק, מקלות ארטיק וכל אמצעי יצירה שנראה לה מתאים. בכל מוקד תניח הגננת את הברכות המתאימות לדף הלימוד.

מהלך הפעילות

פתיחה

ישנן כמה אפשרויות לפתוח את הערב.

הצעה ב': הגננת תספר להורים (אפשר בשיתוף הילדים) על סיפורי הלכה שהם למדו בגן. אפשר גם להראות את השולחן הערוך שיצרו ילדי הגן בעקבות סיפורי ההלכה.

הפעילות

הילדים והוריהם יושבים באחד המוקדים ולוקחים דף לימוד הנמצא על השולחן.

ההורים יספרו לילדיהם את הסיפור וידונו עמם על הקונפליקט שעולה בסיפור. אם רוצים, אפשר להרחיב את הלימוד באמצעות ההצעות המובאות בסופו של כל סיפור. לאחר הלימוד יוכלו הילדים להכין את המחזות הסיפור. הם יצבעו ויגזרו את הדמויות בעזרת ההורים וימחיזו אתם. לכל סיפור מצורפת בובת אצבע בדמותו של הרב חיים דוד הלוי. עם בובה זו הילד יאמר את ההלכה.

סיום הפעילות

לאחר שכל הילדים למדו עם ההורים, הכינו את בובות האצבע והמחיזו בעזרתן, תזמין הגננת את הילדים להופעה משותפת. כל מוקד יזמן בתורו להמחזיז את סיפור ההלכה לכל שאר הילדים.

סיפור הלכה: ליווי אורחים בצאתם

אחר הצהריים הזמינו התאומים אבנר ומאיר את חגי חברים לשחק בלגו החדש שקיבלו במתנה. כולם בנו ביחד חוות חיות גדולה ושיחקו בה שעה ארוכה. אחר כך הם הזמינו את חגי למטבח וכיבדו אותו בכל המאכלים שהוא אוהב: מיץ פטל, אפרסקים וגם מקלות מלוחים. לקראת ערב הגיע אחיו הגדול של חגי לקחת אותו הביתה.

"להתראות", קרא חגי כשהוא יצא מהבית.

"להתראות", צעקו מאיר ואבנר מהחדר, והמשיכו לשחק בחוות החיות.

"אבנר ומאיר, כך לא נפרדים מאורחים", אמרה אימא.

למה התכוונה אימא? מה היה על מאיר ואבנר לעשות?

כדאי לשוחח עם הילד על מצוות הכנסת אורחים - לשאול אותו האם הילדים קיימו את המצווה ואיך הוא יודע זאת מהסיפור, לדבר אתו על הכנסת האורחים היפה שלהם. לאחר מכן יש לשאול אותו איזה חלק של הכנסת האורחים הם שכחו לעשות, ולבסוף להקריא את ההלכה: **מצוות עשה ללוות האורחים** [...] גדולה הכנסת אורחים, וליוויים יותר מהכנסתם". (קיצור שו"ע נג, ו)

כדאי להסביר לילד את ההלכה הכתובה, ולהוסיף שמצוות אורחים כוללת שני חלקים עיקריים: האחד - אירוח הכולל נתינת אוכל ומשקה ואף לינה, אם צריך; השני - ליווי האורח בצאתו מביתו.

אפשר לשוחח עם הילד על הכנסת האורחים של הבית שלהם ועל הכנסת האורחים שלו. זו ההזדמנות לדבר עם ילדים שמתקשים לשתף את האורחים במשחקים שלהם. אפשר להזכיר את סיפור הכנסת האורחים של אברהם אבינו. הילד יוכל לזהות בסיפור זה את כל החלקים של מצוות הכנסת אורחים.

יש לצרף דמויות להמחזה: הרב חיים דוד הלוי, שלושה ילדים, בית.

סיפור הלכה: תפילת הדרך

יום ההולדת של סבא אהרן הגיע, וכולם עסקו בהכנות אחרונות. נעמה ושי סיימו לקשט את אלבום התמונות והברכות; אבא ארז את עוגת יום ההולדת והניח אותה בתא המטען; אימא הכינה לדרך כריכים, הוסיפה לצידנית פירות וחטיפים, וכמו תמיד היא הזכירה לכולם שהדרך ארוכה וכדאי לצאת בזמן.

סוף סוף נכנסו כולם למכונית ויצאו לדרך. לאחר כשעה קראה אימא בקול:

"אוי, שכחנו את תפילת הדרך".

"מה נעשה עכשיו?" נבהל שי הקטן, "האם נצטרך לחזור את כל הדרך חזרה כדי להביא אותה?" אבא, אימא ונעמה פרצו בצחוק גדול. שי, שלא הבין מדוע כולם צוחקים, נעלב מאוד.

?

האם תוכל להסביר לשי מה היא "תפילת הדרך" ומתי נוהגים לומר אותה?

אחרי שההורים ישמעו את תשובות ילדם, הם יוכלו להקריא את ההלכה ולהסביר אותה: "היוצא לדרך יתפלל: יהי רצון מלפניך..." (פרק נג, סעיף ב)

"תפילת הדרך" נמצאת על השולחן. אפשר להקריא אותה בפני הילדים. כדאי להפנות את תשומת לבם לכך שהתפילה נאמרת בלשון רבים, כיוון שאדם צריך לשתף את עצמו עם הציבור, ועל ידי כך תפילתו תתקבל יותר.

אפשר לחשוב עם הילד על אמירת תפילת הדרך בנסיעות של המשפחה שלהם. למשל, מה יזכיר להם לומר אותה תמיד (אולי לומר אותה באותו מקום - רמזור, כיכר וכדו'); איך הוא היה רוצה שיאמרו את תפילת הדרך - רק אבא או כל המשפחה ביחד; האם הוא היה רוצה להמציא המשך לתפילה, כדי שהנסיעות שלהם תהיינה נעימות יותר?

יש לצרף דמויות להמחזה: הרב חיים דוד הלוי, אבא, אימא, ילד קטן, ילדה, מכונית.

ברכות על הרעם והברק

בבית היה חם ונעים. בחוץ נשבו רוחות חזקות שהעיפו עלים יבשים וסחררו באוויר שקיות ניילון.

כל המשפחה הייתה במטבח. אימא טיגנה חביתות ואבא חתך לכולם סלט ירקות. עדי ושוהם עמדו ליד החלון והביטו בגשם שירד כל הערב ללא הפסקה. לפתע האיר ברק את השמים, ואחר כך נשמע קול של רעם מתגלגל.

"ילדות, בואו נברך ביחד", קראה אימא לבנות.

"צריך לברך שתי ברכות", הזכיר אבא.

"עוד לא ערכנו את השולחן", אמרה עדי.

"אתם רוצים שנברך עכשיו על האוכל ונאכל אותו אחר כך?" הוסיפה שוהם.

אבא ואימא צחקו. "אנחנו רוצים לברך אתכן ברכות אחרות".

?

על מה הם רוצים ההורים לברך? אילו ברכות הם רוצים לברך?

אחרי שההורים ישמעו את תשובות ילדם, הם יוכלו להקריא את ההלכה ולהסביר אותה:

"יש הנוהגים לברך אמ"ה עושה מעשה בראשית, ויש הנוהגים לברך אמ"ה שכוחו וגבורתו מלא עולם, שבאלו מתגלה כח גבורת ה'" (פרק ט, סעיף א)

על השולחן נמצאות הברכות שאומרים על הרעם והברק. אפשר לקרוא ולשנן אותן עם הילדים. כדאי שהילד יבין את מילות הברכה.

אפשר לדבר עם הילדים על ברכות הראייה, שהן ברכות הנאמרות על תופעות טבע בלתי רגילות, כמו ברק, קשת, הרים גבוהים מאוד או נהרות גדולים. למשל, הרואה את הים הגדול הסמוך לארץ ישראל (הים התיכון) מברך: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם, שפעשה את הים הגדול". אפשר לספר להם שיש אפילו ברכת ראייה לרואה חכם גדול מישראל: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם, שחלק מחכמתו ליראיו".

יש לצרף דמויות להמחזה: הרב חיים דוד הלוי, אבא, אימא, שתי ילדות, בית.